

ROZWÓJ NAUK EKONOMICZNYCH NA WARMII I MAZURACH

*Eugeniusz Niedzielski, Mirosław Gornowicz**

Katedra Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Kierownik: prof. dr hab. Eugeniusz Niedzielski

*Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Kierownik: dr hab. Mirosław Gornowicz, prof. UWM

Słowa kluczowe: nauki ekonomiczne, ekonomika rolnictwa, zarządzanie
Key words: economic sciences, the economics of agriculture, management

S y n o p s i s. W opracowaniu zaprezentowano instytucjonalny, merytoryczny i osobowy rozwój nauk ekonomicznych na Warmii i Mazurach. Analiza obejmowała przede wszystkim okres po II wojnie światowej, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju tych nauk w ramach Wyższej Szkoły Rolniczej (od 1950 roku), Akademii Rolniczo-Technicznej (od 1972 roku), a następnie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (od 1999 roku).

WSTĘP

Rozpatrywanie rozwoju nauki na Warmii i Mazurach w ujęciu historycznym z reguły odnosi się do okresu po II wojnie światowej. Wynika to zapewne z przerwania ciągu dziejów tych ziem spowodowanego wojną i jej skutkami. Tymczasem, wiele dziedzin nauki, w tym także nauki ekonomiczne, ma w tym regionie o wiele dłuższą historię wynikającą z działalności poszczególnych osób realizujących swoje pasje czy instytucji i organizacji parających się nauką na terenie Prus Wschodnich, np. Uniwersytet Królewiecki.

W dziedzinie nauk ekonomicznych można powołać się na odkrycia najbardziej sławnego mieszkańca tych ziem, którym był Mikołaj Kopernik, twórca przypisywanego mu prawa deprecjacji pieniądza, wedle którego zły pieniądz wypiera dobry. Sprawy gospodarcze (ekonomiczne) były także przedmiotem dociekań i publikacji organizacji oraz stowarzyszeń regionalnych, np. Towarzystwo Przyjaciół Mazur w Działdowie (w okresie międzywojennym), a po II wojnie światowej Instytut Mazurski, Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze”¹.

Rozwój nauk ekonomicznych w ujęciu instytucjonalnym wiąże się z początkiem szkolnictwa wyższego na Warmii i Mazurach w ich powojennych granicach, czyli z utworzeniem Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie (WSR). Powstała ona z przeniesienia Wyższych Szkół

¹ Np. wydawane przez OBN „Komunikaty Warmińsko-Mazurskie” czy cykl monografii powiatowych wydawanych przez stowarzyszenie Pojezierze.

Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie i Łodzi [Michna, Faruga 2006]. W strukturze tej uczelni w chwili jej powstania, czyli w 1950 roku, powołano katedry związane z naukami ekonomicznymi [Trzydzieści... 1980]:

- na Wydziale Rolnym – Katedrę Ekonomii Politycznej, Katedrę Polityki Agrarnej i Zespołową Katedrę Ekonomiki Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych,
- na Wydziale Mleczarskim – Zespołową Katedrę Ekonomiki Przemysłu Mleczarskiego.

Jednostki te prowadziły zajęcia dydaktyczne, a z czasem także badania naukowe, dotyczące makroekonomicznych uwarunkowań funkcjonowania gospodarki, w tym także polityki gospodarczej oraz mikroekonomicznych aspektów działalności przedsiębiorstw, ze zrozumiałych względów w tym okresie – socjalistycznych. Do wyróżniających się osób, które od początku utworzenia WSR reprezentowały tę dziedzinę nauk należał prof. Dyzma Gałaj (prorektor tej uczelni w latach 1950-1951 i marszałek Sejmu PRL w latach 1971-1972) oraz doc. Stanisław Świątek.

Rozwój WSR i towarzyszące temu zmiany organizacyjne dotyczyły także jednostek związanych z naukami ekonomicznymi. Między innymi Katedrę Ekonomii w latach 60. XX w. przeniesiono do międzywydziałowego Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych, a z chwilą powołania Akademii Rolniczo-Technicznej (ART) w 1972 roku na Wydziale Rolniczym utworzono Instytut Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, a na Wydziale Technologii Żywności Katedrę Ekonomiki i Organizacji Przemysłu [Jubileusz... 1999].

Historia organizacji to jednak przede wszystkim historia ludzi, którzy ją tworzą. Wśród nich są osoby, które już odeszły, a swoim dorobkiem i działaniem utrwaliły się w historii uczelni i w pamięci jej pracowników oraz osoby, które aktualnie kierują jednostkami uprawiającymi nauki ekonomiczne w uczelni. Do tej pierwszej grupy należy niewątpliwie prof. dr hab. Bohdan Wilamowski, pracownik uczelni od połowy lat 50. XX w., pełniący w niej liczne funkcje, w tym dyrektora Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, prodziekana Wydziału Rolniczego, ale także poza uczelnią, w tym posła Krajowej Rady Narodowej i posła na Sejm PRL, zastępcy wojewody olsztyńskiego. B. Wilamowski był także aktywnym działaczem ruchu mazurskiego przed wojną i w czasie wojny, organizatorem i członkiem władz regionalnych organizacji naukowych (PTE, TNOiK, OBN) i społecznych (Pojezierze). Przedmiotem jego zainteresowań naukowych, tych ściśle powiązanych z gospodarką, była problematyka organizacji, rachunku ekonomicznego i rozrachunku gospodarczego w państwowych gospodarstwach rolnych. Był on między innymi organizatorem dorocznych ogólnokrajowych konferencji naukowo-technicznych poświęconych tej problematyce, współtwórcą koncepcji organizacji Kombinału Rolniczo-Przemysłowego „Agrokompleks” w Kętrzynie, autorem książki pt. *Podstawy analizy i oceny działalności państwowych gospodarstw rolnych* wydanej przez PWRiL w Warszawie (1971 r.) oraz opublikowanej przez tego samego wydawcę monografii *Rolnictwo Polski Północno-Wschodniej* (1969 r.). B. Wilamowski był także autorem pionierskiego skryptu pt. *Ekonomika i organizacja rolnictwa* wydanego w 1956 r. przez Katedrę Ekonomiki i Organizacji Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych WSR w Olsztynie.

Skutkiem prób reformowania gospodarki w kraju na początku lat 80. XX w. (słynne 3 S) był wzrost samodzielności przedsiębiorstw państwowych (także w rolnictwie), a to zwiększyło zapotrzebowanie kadr zarządzających na wiedzę ekonomiczną. W odpowiedzi na to zapotrzebowanie prof. B. Wilamowski zorganizował studia podyplomowe dla kadr kierowniczych PGR oraz był wykładowcą w różnych ośrodkach prowadzących szkolenia dla tych kadr². Był on także członkiem różnych zespołów doradczych i eksperckich, m.in. Generalnej

² np. w Centralnym Ośrodku Doskonalenia Kadr SITR.

Dyrekcji i Wojewódzkiego Zjednoczenia PGR. Zainteresowania naukowe prof. B. Wilamowskiego przekładały się na problematykę badawczą podejmowaną przez większość pracowników Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, a dotyczyła ona ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw rolnych, w tym: struktur organizacyjnych, rachunku ekonomicznego, rachunkowości rolnej, przekształceń strukturalnych. Problematyka ta była rozszerzana w latach 70. XX w. o wykorzystanie metod statystycznych w optymalizacji planowania, organizacji produkcji i struktur organizacyjnych przedsiębiorstw rolnych (PGR, RSP, SKR, GS SCh). Zainteresowanie ekonometrią i metodami optymalizacyjnymi było odzwierciedleniem ogólnej tendencji zastosowania metod ilościowych w naukach ekonomicznych charakterystycznej dla lat 70. i 80. XX w. Reprezentantem tej dziedziny w środowisku olsztyńskim był doc. dr hab. Roman Krefft oraz jego współpracownicy. W latach osiemdziesiątych wzrosło zainteresowanie problematyką zarządzania przedsiębiorstwami rolniczymi, co znalazło wyraz w tematyce badań i publikacji oraz w strukturze organizacyjnej Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa (IEiOR), w którym wyodrębniono Zakład Zarządzania Przedsiębiorstwami Rolnymi. W tym okresie prof. dr hab. B. Wilamowski podejmował próby uruchomienia wydziału, a przynajmniej kierunku studiów, dotyczącego spółdzielczości, co wynikało zapewne z jego zainteresowania ruchem spółdzielczym, które zrodziło się w pracy w PSS Społem w czasie II wojny, a także tworzenia struktur spółdzielczych tuż po tej wojnie na Warmii i Mazurach. Profesor nie uzyskał jednak wystarczającego wsparcia w środowisku dla realizacji tego pomysłu. Wydział reprezentujący nauki ekonomiczne powstał kilkanaście lat później.

Do osób związanych z IEiOR, które wywarły istotny wpływ na rozwój nauk ekonomicznych w środowisku olsztyńskim, oprócz wymienionych, należeli: prof. Kazimierz Majewski, prof. Wiktor Prandota, prof. Piotr Wójcik, dr Zbigniew Wrześniowski. Funkcję dyrektora IEiOR w latach 80. i 90. XX w. pełnili doc. dr hab. Janusz Jaworowski, a następnie prof. dr hab. Mirosław Łaguna.

Na Wydziale Mleczarskim (późniejsza nazwa: Wydział Technologii Żywności) zajęcia dydaktyczne i badania związane z ekonomiką przedsiębiorstw przemysłu spożywczego od 1950 r. prowadziła Katedra Ekonomiki Przemysłu Mleczarskiego, która później została przemianowana najpierw na Katedrę Ekonomiki i Organizacji Przemysłu, a następnie Katedrę Ekonomiki Przemysłu Spożywczego. Jej kierownikiem był prof. dr hab. Bogusław Imbs, a następnie przez wiele lat (1974-2001) prof. dr hab. Tadeusz Stachowski. Jej pracownikami byli między innymi: doc. dr hab. Tadeusz Pachucki, dr hab. Tadeusz Sokołowski, dr hab. Ignacy Bazydło. Badania naukowe prowadzone w tej Katedrze były bezpośrednio związane z działalnością przedsiębiorstw przemysłu spożywczego, zwłaszcza spółdzielni mleczarskich, a wyniki tych badań miały głównie charakter aplikacyjny. Przedmiotem badań była m.in. gospodarka surowcowa, a szczególnie rachunek efektywności wykorzystania składników surowca w przemyśle mleczarskim. Z czasem problematyka ta coraz szerzej uwzględniała kontekst ekologiczny funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. Drugim wiodącym obszarem badawczym Katedry była problematyka rachunku kosztów w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego. Katedra była organizatorem cyklu konferencji naukowo-technicznych dotyczących gospodarki surowcowej w przemyśle mleczarskim, a także studiów podyplomowych dla kadr kierowniczych przedsiębiorstw tego przemysłu. Do czołowych publikacji pracowników Katedry należą monografie wydane przez PWRiL pt. *Przemysł mleczarski w Polsce Ludowej* oraz *Gospodarka surowcem w przemyśle mleczarskim*.

Osobami zasłużonymi dla Katedry Ekonomiki Przemysłu Spożywczego byli prof. B. Imbs i prof. T. Stachowski. Obydwaj pełnili funkcję prorektorów ART, pierwszy z wymienionych był dziekanem, a drugi – prodziekanem Wydziału Mleczarskiego, później – Technologii Żywności. Pełnili także wiele innych funkcji na uczelni i poza nią. Między innymi prof. T. Stachowski przez wiele lat był prezesem Zarządu Olsztyńskiego TNOiK oraz członkiem Zarządu Głównego tej organizacji, przez trzy kadencje był radnym miasta Olsztyna, członkiem różnych zespołów doradczych i eksperckich w organizacjach gospodarczych i samorządowych.

Od początku istnienia WSR, najpierw na Wydziale Rolnym, a potem w międzywydziałowym Instytucie Nauk Społecznych, funkcjonowała Katedra Ekonomii Politycznej. Organizatorem tej katedry był pierwszy rektor uczelni prof. Marian Gotowiec, a jednym z jej pracowników – prof. Franciszek Tomczak, obecnie członek rzeczywisty PAN, jeden z największych autorytetów w dziedzinie agroekonomii w kraju. Katedrą tą przez długi okres kierował doc. dr hab. Gustaw Dębniewski.

Oprócz wymienionych, największych jednostek organizacyjnych zajmujących się w WSR/ART naukami ekonomicznymi, na poszczególnych wydziałach były osoby lub niewielkie jednostki (zakłady) prowadzące dydaktykę i badania o charakterze ekonomicznym. Na Wydziale Geodezji i Urządzeń Rolnych zajmowali się tym prof. Jerzy Suchta i dr Henryk Dąbrowski, na Wydziale Budownictwa doc. dr hab. Roman Rzeczkowski, a na Wydziale Rybackim (późniejsza nazwa: Wydział Ochrony Wód i Rybactwa Śródlądowego) istniała Katedra Ekonomiki Rybactwa kierowana przez prof. Bolesława Dąbrowskiego, rektora WSR w latach 1965-1968. Z kolei w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) problematyką zarządzania oświatą zajmował się prof. Albert Maszke.

Działalność tych osób i jednostek organizacyjnych złożyła się na potencjał naukowy, z jakim olsztyńskie środowisko naukowe ekonomistów wchodziło w nową rzeczywistość gospodarczą i społeczną powstałą na przełomie lat 80. i 90. XX w. wskutek transformacji systemowej w Polsce [Kozdroń i in. 1995, *Olsztyn...* 2010]. Nauki ekonomiczne należą do grupy nauk stosowanych, wprost związanych z gospodarką i jej społecznymi i instytucjonalnymi uwikłaniami. Zmiany systemu politycznego i społeczno-gospodarczego spowodowały zmiany potrzeb i oczekiwań gospodarki kierowanych pod adresem nauk ekonomicznych oraz zmianę preferencji edukacyjnych młodzieży zainteresowanej wykształceniem ekonomicznym. Wprowadzenie gospodarki rynkowej wywołało ogromny popyt na wiedzę ekonomiczną we wszystkich sferach aktywności zawodowej pracowników, niezależnie od branży, formy własności i wielkości organizacji (instytucji). Reakcją na ten popyt było utworzenie w kraju dużej liczby uczelni prywatnych kształcących w zakresie zarządzania, a także rozwój kierunków i specjalności ekonomicznych na uczelniach państwowych. Również w ART z inicjatywy rektora prof. dr hab. Andrzeja Hopfera i prorektora prof. dr hab. Wojciecha Budzyńskiego w 1994 roku powołano międzywydziałowy kierunek studiów marketing i zarządzanie. Jego dziekanem została doc. dr hab. Elżbieta Kucka. Uruchomienie kierunku poprzedziły przygotowania organizacyjne polegające na utworzeniu Katedry Zarządzania i Finansów, w skład której weszły następujące jednostki:

- Zakład Organizacji i Zarządzania z kierownikiem dr hab. Eugeniuszem Niedzielskim, prof. ART,
- Zakład Finansów i Bankowości z kierownikiem dr hab. Marianną Dębniewską, prof. ART,
- Zakład Komputerowego Wspomagania Zarządzania z kierownikiem dr. Janem Mikołajczakiem.

Pierwsze dwa zakłady wyodrębniono z Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, natomiast trzeci powstał z przekształcenia uczelnianego Ośrodka Obliczeń Matematycznych, który już na przełomie lat 60. i 70. XX w. wykonywał obliczenia statystyczne na potrzeby wszystkich jednostek WSR z wykorzystaniem komputera Odra.

Uchwałą Senatu Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie 2 maja 1995 roku powołano Wydział Zarządzania. W jego strukturę włączono następujące jednostki organizacyjne: Instytut Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, Katedrę Zarządzania i Finansów, Katedrę Ekonomiki Przemysłu Spożywczego, Katedrę Ekonomii oraz Studium Nauk Społecznych. Na dziekana organizatora powołano dr. hab. Eugeniusza Niedzielskiego, prof. ART, który po wyborach pełnił tę funkcję w latach 1995-1999 z zespołem prodziekanów: prof. dr. hab. Stanisławem Smoleńskim, dr hab. Elżbietą Kucką, prof. ART i dr. hab. Ignacym Bazydło, prof. ART.

W swej krótkiej historii Wydział Zarządzania podlegał zmianom organizacyjnym, będącym następstwem jego rozwoju oraz zmian ogólnouczelnianych. W roku 1999 w ramach działań związanych z tworzeniem Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (UWM) w Olsztynie [Achremczyk 2009] wydział połączono z działającym uprzednio w Wyższej Szkole Pedagogicznej Instytutem Prawa i Administracji, zmieniając jednocześnie nazwę wydziału na Wydział Zarządzania i Administracji. Rozszerzyło to skład osobowy wydziału, jego strukturę organizacyjną i ofertę dydaktyczną. Po utworzeniu w 2001 r. w UWM odrębnego Wydziału Prawa i Administracji, Wydział Zarządzania powrócił do swej pierwotnej nazwy. Po uruchomieniu kierunku studiów ekonomia, oprócz realizowanego od początku kierunku zarządzanie i marketing (obecnie zarządzanie), zmianach organizacyjnych (m.in. powołanie Katedry Metod Ilościowych, Katedry Mikroekonomii) i zmianach profilu badawczego, w 2004 roku zmieniono nazwę jednostki na Wydział Nauk Ekonomicznych, pod którą funkcjonuje do chwili obecnej.

Utworzenie Wydziału Nauk Ekonomicznych wymagało nie tylko dostosowania struktury organizacyjnej do nowych potrzeb, ale przede wszystkim stworzenia potencjału kadrowego mającego merytoryczne kompetencje do prowadzenia badań i zajęć dydaktycznych na nowych kierunkach studiów. Bardzo pomocna w tej sprawie była współpraca z Uniwersytetem w Minnesocie (USA), w którym wielu młodych pracowników odbyło staże naukowe i z którym w 1994 roku w ART utworzono Polsko-Amerykański Ośrodek Marketingu i Zarządzania, w 1999 roku przemianowany w Międzynarodowe Centrum Biznesu i Administracji Publicznej (MCBiAP). W ramach tej współpracy pracownicy Wydziału Nauk Ekonomicznych mogli między innymi przygotować się do prowadzenia zajęć z przedmiotów uprzednio nie realizowanych na olsztyńskiej uczelni, a także poszerzyć swe kompetencje z innych dziedzin. Inicjatorem tej współpracy był i nadal jest prof. Zbigniew Bochniarz, a kierownikiem MCBiAP od chwili jego utworzenia jest dr hab. Szczepan Figiel, prof. UWM. Dzięki współpracy z różnymi zagranicznymi (m.in. uniwersytetami w Minnesocie, New Brunswick, Cambridge) i krajowymi (np. SGH) ośrodkami naukowymi, w MCBiAP zrealizowano wiele programów szkoleniowych, w tym studia MBA i MPA. Z programów tych korzystali także studenci i pracownicy Wydziału Nauk Ekonomicznych. Z inicjatywy prof. Sz. Figiela w ramach współpracy z Institute for Strategy and Competitiveness, działającym przy Harvard Business School w USA, na podstawie afiliacji Wydział Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie jako pierwsza uczelnia w Polsce od kilku lat prowadzi w języku angielskim kurs "Mikroekonomia konkurencyjności" (Microeconomics of Competitiveness). Program tego kursu został stworzony przez zespół ekonomistów z USA pod przewodnictwem prof. Michaela E. Portera.

W celu uzupełniania i poszerzania kompetencji kadrowych Wydział Nauk Ekonomicznych zatrudniał profesorów spoza uczelni. Byli to między innymi: prof. dr hab. Stanisław Smoleński specjalista od zarządzania zasobami ludzkimi, prodziekan wydziału i kierownik Katedry Organizacji i Zarządzania w latach 1995-1998, prof. dr hab. Bogdan Stefanowicz (statystyka), prof. dr hab. Kazimierz Pasternak (ekonomika przedsiębiorstw), prof. dr hab. Maria Tkaczuk (finanse), dr hab. Tadeusz Bołt i dr hab. Maria Ruszkiewicz (metody ilościowe), prof. prof. Danuta i Andrzej Rucińscy (ekonomika usług), dr hab. Lech Nieżurawski i dr hab. Wojciech Popławski (zarządzanie). Osoby te przeniosły swoją wiedzę i doświadczenie z innych ośrodków naukowych (SGH, UMK Toruń, Uniwersytet Gdański) i dzięki temu wsparły merytorycznie realizację zadań dydaktycznych i naukowych jednostki. Byli oni także promotorami przewodów doktorskich młodych pracowników Wydziału.

W swej historii wydział przechodził wiele zmian organizacyjnych. W chwili utworzenia w jego skład wchodziły następujące jednostki:

1. Katedra Organizacji i Zarządzania – dr hab. Eugeniusz Niedzielski, prof. nadzw.
2. Katedra Ekonomiki Produkcji – prof. dr hab. Dymitr Kaliszewicz.
3. Katedra Statystyki i Informatyki – dr hab. Tadeusz Bołt, prof. nadzw.
4. Katedra Marketingu i Analiz Rynkowych – prof. dr hab. Mirosław Łaguna.
5. Katedra Ekonomiki Przemysłu Spożywczego – prof. dr hab. Tadeusz Stachowski.
6. Katedra Ekonomii – dr hab. Gustaw Dębniwski, prof. nadzw.
7. Katedra Finansów i Bankowości – dr hab. Marianna Dębniwska, prof. nadzw.
8. Studium Nauk Humanistycznych – dr hab. Zbigniew Hull, prof. nadzw.
9. Zakład Rachunkowości – dr hab. Henryk Lelusz, prof. nadzw.
10. Zakład Ekonomiki Inwestycji i Zasobów Naturalnych – dr hab. Teresa Łaguna, prof. nadzw.

Dostosowywanie struktury organizacyjnej do aktualnych potrzeb i możliwości powodowało zmiany liczby i nazw katedr oraz zakładów, a także ich kierownictwa. Wydział podejmował także próby prowadzenia zamiejscowych punktów kształcenia. W latach 1995-1997 funkcjonował punkt zamiejscowy w Sztumie-Barlewiczkach, a w latach 1996-1998 – w Elku. Najdłużej (w latach 1997-2005) funkcjonowały punkty zamiejscowe w Działdowie, Elblągu i Ostródzie.

Rozwój wydziału uwidaczniał się w uruchamianiu kolejnych stopni, kierunków i specjalności kształcenia. Oferta dydaktyczna obejmowała najpierw dzienne studia licencjackie na kierunku zarządzanie i marketing. Pierwsi absolwenci (75 osób) otrzymali dyplomy w 1997 roku. Studia zaoczne uruchomiono w 1996 roku, a pierwsi absolwenci otrzymali dyplomy w 1999 roku. W 1996 roku rozpoczęto kształcenie na poziomie magisterskim. Także w tym roku wydział otrzymał uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych w zakresie zarządzania. Wskutek zmiany wymagań formalnych jednostka utraciła te uprawnienia w 2002 roku. W tym okresie stopień doktora nauk ekonomicznych Rada Wydziału nadała 44 osobom. W 2004 roku Wydział Nauk Ekonomicznych rozpoczął kształcenie na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, na poziomie licencjackim i magisterskim na kierunku ekonomia. Obecnie oferta dydaktyczna obejmuje także liczne studia podyplomowe. Pierwsze studia pod kierownictwem prof. S. Smoleńskiego z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi uruchomiono już w 1995 roku.

Przejawem działalności naukowej są publikacje i wydawnictwa naukowe. Z naukami ekonomicznymi od 1974 roku związane były „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej”, a później „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczo-Technicznej”. Wydawnictwa ekonomiczne w olsztyńskim środowisku naukowym mają ponadtrzydziestoletnią historię. Pierwszy ze-

szyt naukowy z serii „Ekonomika” ukazał się w ówczesnej Akademii Rolniczo-Technicznej w 1974 r. Redaktorem działowym wydawnictwa do 1979 r. był prof. dr hab. Bogusław Imbs, a następnie, aż do 2003 r., funkcję tę pełnił prof. dr hab. Tadeusz Stachowski. Właśnie tych dwóch profesorów było autorami artykułu pt. *Wyznaczanie degresji kosztów w warunkach zmieniającej się produkcji przedsiębiorstw mleczarskich*, otwierającego pierwszy numer „Ekonomiki”. Czasopismo to ukazywało się z różną częstotliwością (1-2 zeszyty roczne) do 1986 r. Łącznie wydano 17 numerów. Tematyka artykułów była związana głównie z ekonomiką rolnictwa i przemysłu spożywczego. Liczne były także artykuły o charakterze metodologicznym, m.in. podejmujące problematykę optymalizacji ekonomicznej. Od 1980 r. tematykę wzbogacono o zagadnienia oświaty rolniczej oraz socjologii wsi.

Od 1986 r. zaczęły się ukazywać zeszyty pod nazwą „Acta Academiae Agriculturae ac Technicae Olstenensis Oeconomica” (skrótowa nazwa „Oeconomica”). W suplementach zeszytów publikowano prace habilitacyjne. Pierwszy suplement (praca habilitacyjna Tadeusza Sokołowskiego) ukazał się w 1987 r., a ostatni w 1995 r. (praca habilitacyjna Romana Kisiela). Do ukazania się ostatniego numeru „Oeconomica” w 1998 r., wydano łącznie 17 numerów tego czasopisma oraz 7 suplementów. Zapewne było dziełem przypadku, że „Ekonomika” i „Oeconomica” istniały po 12 lat, z tą samą liczbą numerów – 17.

Od 1999 r. prace o tematyce ekonomicznej zaczęto wydawać w języku angielskim w "Economic Sciences", obejmującym trzy obszary problemowe: Economics, Management and Marketing, Science of Commodities. Członkami Komitetu Redakcyjnego czasopisma zostali uznani specjaliści spoza olsztyńskiego środowiska ekonomistów, m.in.: prof. dr hab. Stanisław Urban (AE Wrocław), prof. dr hab. Jerzy Wilkin (Uniwersytet Warszawski) i prof. Zbigniew Bochniarz (Uniwersytet Minnesota). Autorami artykułów publikowanych w „Economic Sciences” coraz częściej byli przedstawiciele krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych.

W 2004 r. utworzono drugi wydziałowy periodyk „Zagadnienia Ekonomiczne”, w którym publikowano artykuły w języku polskim. Jego redaktorem naczelnym był dr hab. Janusz Heller, a w skład Rady Programowej wchodził: prof. dr hab. Andrzej Czyżewski (AE Poznań), prof. dr hab. Katarzyna Duczkowska-Małysz (SGH Warszawa), prof. dr hab. Anna Głębocka-Zielińska (Uniwersytet Gdański), prof. dr hab. Andrzej Kowalski (SGH, IERiGŻ Warszawa), prof. dr hab. Roman Kisiel (UWM Olsztyn), prof. dr hab. Eugeniusz Niedzielski (UWM Olsztyn), prof. dr hab. Marek J. Stankiewicz (UMK Toruń). Tematyka artykułów zamieszczanych w „Zagadnieniach Ekonomicznych” dotyczyła teoretycznych i praktycznych problemów z zakresu ekonomii i zarządzania, a ich autorami byli także wybitni specjaliści z całego kraju. W 2006 r. Rada Wydziału podjęła decyzję o połączeniu czasopism „Economic Sciences” i „Zagadnienia Ekonomiczne”. Kontynuacją tych czasopism jest „Olsztyn Economic Journal”, wydawany w języku angielskim. Prezentowane w nim artykuły to nie tylko dorobek naukowy pracowników Wydziału Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie, lecz także przedstawicieli innych – krajowych i zagranicznych – ośrodków naukowych. Tematyka artykułów obejmuje zagadnienia związane z ekonomią, zarządzaniem, polityką gospodarczą i społeczną, marketingiem i zachowaniami konsumentów. Redaktorem naczelnym tego czasopisma od początku jego istnienia był prof. dr hab. Dymitr Kaliszewicz, a od 2008 r. jest dr hab. Anna Krzykowska-Organiściak. Do połowy 2011 roku ukazało się 7 numerów tego czasopisma.

Do osób związanych z naukami ekonomicznymi, które pełniły najważniejsze funkcje w strukturach uczelnianych należą:

- prof. mgr Bolesław Dąbrowski – Rektor WSR (1965-1968), Dziekan Wydziału Rybackiego (1962-1965),
- prof. dr hab. Dyzma Gałąj – Prorektor WSR (1950-1951),
- prof. dr hab. Bogusław Imbs – Prorektor WSR/ART (1970-1975),
- prof. dr hab. Tadeusz Stachowski – Prorektor ART (1978-1981),
- dr hab. Szczepan Figiel, prof. UWM – Prorektor UWM (2008),
- prof. dr hab. Piotr Wójcik – Dziekan Wydziału Rolniczego (1963-1965),
- doc. dr hab. Roman Rzczkowski – Dziekan Wydziału Budownictwa Lądowego (1983-1987),
- prof. dr hab. Eugeniusz Niedzielski – Dziekan Wydziału Zarządzania (1995-1999), i Wydziału Nauk Ekonomicznych (2005-2008) – Prorektor OWSZLiZ (2000-2002),
- dr hab. Henryk Lelusz, prof. UWM – Dziekan Wydziału Zarządzania i Administracji (1999-2002),
- prof. dr hab. Roman Kisiel – Dziekan Wydziału Nauk Ekonomicznych (2002-2005),
- dr hab. Mirosław Gornowicz, prof. UWM – Dziekan Wydziału Nauk Ekonomicznych (2008-).

Wspomniana utrata uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora w dyscyplinie „nauki o zarządzaniu” nie była spowodowana obniżaniem się potencjału naukowego Wydziału. Wskutek zmiany wymagań formalnych wydział przestał spełniać je w odniesieniu do dyscypliny, w której miał uprawnienia, spełniał je natomiast w dyscyplinie „ekonomia”. Znalazło to potwierdzenie w decyzji Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, która we wrześniu 2006 r. nadała WNE uprawnienia do doktoryzowania w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie „ekonomia”. W okresie, w którym Wydział nie miał uprawnień do doktoryzowania (2002-2006), jego pracownicy otwierali przewody doktorskie w innych ośrodkach naukowych. Spowodowało to, że w początkowym okresie po odzyskaniu uprawnień do doktoryzowania liczba zakończonych przewodów doktorskich nie była zbyt duża. Do 1 maja 2011 r. otwarto 16 przewodów doktorskich oraz zakończono – 6.

Przez pierwsze 10 lat funkcjonowania Wydziału rosła liczba kształcących się na nim studentów. W połowie pierwszej dekady XXI w. osiągnęła ona poziom około 3 tys. i od tego czasu – mimo niżu demograficznego – pozostaje stabilna. Do 2010 r. WNE opuściło 3906 absolwentów studiów stacjonarnych i 3381 absolwentów studiów niestacjonarnych.

W 2011 r. została przeprowadzona pierwsza rekrutacja na studia licencjackie na kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji. Decyzję o uruchomieniu kształcenia na nowym kierunku uzasadniły potrzeby rynku pracy, umożliwił zaś rozwój kadry zatrudnionej na wydziale. Część absolwentów dotychczas prowadzonych kierunków studiów, tj. ekonomii i zarządzania, trafiała do przedsiębiorstw produkcyjnych. Tam przyszło im współpracować z inżynierami. Współpracę tę utrudniały problemy w komunikacji merytorycznej między tymi dwiema grupami zawodowymi. Stąd pomysł na kształcenie inżynierów (we współpracy z Wydziałem Nauk Technicznych), którzy jednocześnie będą dysponowali wiedzą z zakresu zarządzania.

Ważnym kierunkiem aktywności dydaktycznej WNE są studia podyplomowe prowadzone praktycznie od początku istnienia wydziału. Przez lata stale rosła zarówno liczba rodzajów oferowanych studiów, jak i liczba kształcących się na nich słuchaczy. Szczególną aktywność w prowadzeniu studiów podyplomowych wykazują Katedry: Rachunkowości, Organizacji i Zarządzania oraz Polityki Gospodarczej i Regionalnej. W roku akademickim 2010/2011 na Wydziale zarejestrowanych było 21 rodzajów studiów podyplomowych, z których 16 przeprowadziło nabór i prowadziło kształcenie, a liczba słuchaczy wynosiła około 800.

Rozwój WNE we wszystkich wymiarach, tak jak każdej jednostki naukowej i dydaktycznej, w największym stopniu zależy od rozwoju kadry. Rozpoczynając swoją działalność, wydział zatrudniał 5 profesorów, w tym w 3 w dziedzinie nauk ekonomicznych oraz 11 doktorów habilitowanych. W połowie 2011 r. na Wydziale pracowało 4 profesorów i 16 doktorów habilitowanych nauk ekonomicznych oraz 2 profesorów i 1 doktor hab. nauk rolniczych. Ponadto, zatrudnionych było 75 doktorów, z których ponad 90% doktoryzowało się w dziedzinie nauk ekonomicznych. Kadre uzupełniają asystenci (22 osoby) oraz pracownicy techniczni i administracyjni (22 osoby). Już to zestawienie liczb pokazuje drogę, jaką wydział pokonał w ciągu 16 lat swego istnienia. Aktualnie (lipiec 2011 r.) wydział spełnia ustawowe wymagania do doktoryzowania w dyscyplinie nauki o zarządzaniu oraz do habilitowania w dyscyplinie ekonomia. Rozwój naukowy pracowników Wydziału wyraźnie przyspiesza. Tylko w roku akademickim 2010/2011 stopień doktora hab. nauk ekonomicznych uzyskało 4 pracowników. Stwarza to realne szanse na uzyskanie przez wydział wspomnianych wyżej uprawnień naukowych.

W swojej 16-letniej historii wydział przechodził kilka zmian struktury organizacyjnej. W roku akademickim 2010/2011 w jego skład wchodziło 12 katedr:

- Katedra Analizy Rynku i Marketingu,
- Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw,
- Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej,
- Katedra Finansów i Bankowości,
- Katedra Makroekonomii,
- Katedra Metod Ilościowych,
- Katedra Mikroekonomii,
- Katedra Organizacji i Zarządzania,
- Katedra Polityki Gospodarczej i Regionalnej,
- Katedra Polityki Społecznej,
- Katedra Rachunkowości,
- Katedra Ubezpieczeń,

oraz 2 centra:

- Międzynarodowe Centrum Biznesu i Administracji Publicznej,
- Centrum Europejskie.

Od 1 czerwca 2011 r. w strukturze Wydziału funkcjonuje Katedra Zarządzania Zasobami Ludzkimi.

Pracownicy WNE pozyskują coraz więcej zewnętrznych środków na badania naukowe. W połowie 2011 r. realizowany był bardzo duży projekt badawczy finansowany ze środków Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz 10 tematów (grantów) finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Poszczególne jednostki organizacyjne podejmują tematykę nawiązującą do ich specyfiki. Tematy realizowane na Wydziale skupiają się wokół dwóch głównych obszarów badawczych. Są to:

- Konkurencyjność gospodarki w wymiarze rynkowym i regionalnym.
- Organizacje i zarządzanie w warunkach niepewności.

Poza UWM, który w regionie jest głównym ośrodkiem aktywności badawczej i dydaktycznej w dziedzinie nauk ekonomicznych, działalność jest prowadzona w dwóch niepublicznych uczelniach Olsztyna, tj. w Wyższej Szkole Informatyki i Ekonomii TWP i w Olsztyńskiej Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania im. prof. T. Kotarbińskiego. Obie te uczelnie kształcą na studiach licencjackich, m.in. na kierunkach: ekonomia i zarządzanie.

Ten krótki przegląd działań i osiągnięć wielu osób i jednostek zajmujących się naukami ekonomicznymi pokazuje, że dzisiejsza pozycja tych nauk na Warmii i Mazurach, a zwłaszcza w Olsztynie jest wielokrotnie silniejsza niż jeszcze kilkanaście lat temu. Nauki ekonomiczne choć były w regionie uprawiane od dawna, to po II wojnie światowej do chwili powołania Wydziału Zarządzania w strukturze byłej ART miały nachylenie sektorowe i koncentrowały się głównie na problematyce gospodarki żywnościowej. Utworzenie Wydziału Zarządzania, a następnie UWM stanowiło impuls do rozwoju tych nauk w znacznie pełniejszym wymiarze. Po 16 latach swego istnienia Wydział Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie aspiruje do uzyskania pełni praw akademickich i stwarza młodzieży, zwłaszcza tej z regionu, możliwość ukończenia studiów ekonomicznych na trzech kierunkach. Wydział poprzez rozliczne powiązania personalne i merytoryczne z gospodarką regionu (badania, ekspertyzy, członkostwo w zespołach doradczych, funkcje w organizacjach samorządowych i pozarządowych itd.) odgrywa także istotną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym Warmii i Mazur.

LITERATURA

- Achremczyk S. 2009: *Nauk przemożnych perta. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie 1999-2009*, ElSet, Olsztyn.
- Jubileusz 50-lecia Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie*, Wyd. ART., Olsztyn 1999.
- Kozdroń J., Sołoma A., Wójcicka A. 1995: *Kortowo w 45-leciu. Z dziejów Akademii Rolniczo-Technicznej im. M. Oczapowskiego w Olsztynie. Daty, fakty, wydarzenia*, OW ART, Olsztyn.
- Michna G., Faruga G. 2006: *Od Cieszyzna do Olsztyna, Z przeszłości rolnictwa Ziemi Cieszyńskiej i wyższego szkolnictwa rolniczego Warmii i Mazur (XIX i XX w.)*, Warmińsko-Mazurskie Koło Macierzy Ziemi Cieszyńskiej, Olsztyn.
- Olsztyn akademicki 1945 - 1950 - 2010*, red. A. Faruga, S. Achremczyk, Stowarzyszenie Absolwentów UWM w Olsztynie, Olsztyn 2010.
- Trzydzieści lat Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie 1950-1980*, Wyd. ART, Olsztyn 1980.

Eugeniusz Niedzielski, Mirosław Gornowicz

THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC SCIENCES IN WARMIA AND MAZURY

Summary

Economic sciences in Warmia and Mazury region have their roots in the activities of various organizations and institutions (eg. Royal University) associated with the region in the past. In the period after World War II, these sciences were represented in the research and publishing of organizations and scientific associations, in particular in the structures and activities established in 1950 the Agricultural College and then University of Agriculture – Technology and the University of Warmia-Mazury in Olsztyn. The economic sciences in the region were linked to a number of people whose names and contribution were also mentioned in the paper.

Adres do korespondencji:
prof. dr hab. Eugeniusz Niedzielski
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Katedra Organizacji i Zarządzania
ul. Prawocheńskiego 3, 10-720 Olsztyn
tel. (89) 523 34 98, e-mail: koiz@uwm.edu.pl
dr hab. Mirosław Gornowicz, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Katedra Mikroekonomii
pl. Cieszyński 1, 10-726 Olsztyn
tel. (89) 523 35 14, e-mail: kmikro@uwm.edu.pl